

Андријана НИКОЛИЋ*

МОРЕ КАО ВОКАЦИЈСКИ МЕДИЈ

Вода, праелемент свих ствари, вода, прапостојбина приметне човјекове клице до данас је тајна бивствовања и еволутивног развоја живота на земљи. Поетско и естетско поимање воде ексцитативан је мотив многих стваралаца, од Овидија, Јосипа Пупачића, Андрића, Лорке, нашег Душана Костића, и многих који су поетски дијапазон проналазили у криптомнезијском зрцалу непрегледне морске пучине.

Поникао у плаветнилу Плавског језера, уз брзак Лима, Костић је воду у својој свијести персонификовао са домомовином за којом је жудио читавог живота, симболично се одричући бјелине снијега и Антарктика *који као да није море јер нема душу*. Жал за огњиштем је истовремено пантеистички доживљај природе, у којој је самовао попут својих архипелага.

Позитивистички приступ његовој поезији, у којој је небеско плаветнило вертикала а морска модрина хоризонтала, даје нам јасну слику писца који је уз морску обалу слушао зрицавце из растргана дјетињства, уз шум маслине дозивао у сјећање напуштено огњиште ране младости, у самоћи зрелог доба опуштао се у лагуни *са жудњом вјечној разарања*.

Његов антагонизам савладава *иријворна вода* својом модрешћу, док је подсвјесни лајтмотив мора *као најљепша душа земље*, у којој је сан концептуално својство метаморфозних облика свијести.

Острва његових душевних стања сликана су свијешћу самотњака жељног топлине, док се његов алтер его губи у плавичастој измаглици *самоће и носћалије нейресушне – нейресушне, као све око њеја*.

Душан Костић има свој хоризонт очекивања у коме рецептивно прима енергију у *шойло звучно иредвечерје*. Посебност његове перцепције у односу на море је неумитна чињеница о пролазности живота, која дотиче сву живу природу осим мора. У овом случају, море је предмет обраде на

---

* Андријана Николић, Жељезница Црне Горе

макрокосмичком плану у корелацији са васионском ширином и дубином, једином пространству иако дијаметралном, јер не мјери вријеме и не *и* признаје *и* одине.

Путујући и самујући, тражећи љубав *уз вече јуја шиио иали*, Костић је у *сребру зиме* чезнутљиво дозивао кућу и камен кроз *морску ко-су* замишљене жене. Смирај душе проналазио је у крику галебова што надлијећу морске хриди, јер једини објекат његовог пјевања је море – површина, море – дубина, плаветнило – даљина. Једино је море лијечило ране на души, дарујући мир и дану и ноћи. Кад бисмо покушали лоцирати пјесника међу омиљеним морскоплавим, небескомодрим и сјеножутим бојама, попут *жујої канделабра* уочили бисмо у даљини *нейознаїи архийелаї у смирају и* *тамнозлатином*. Поигравање бојама и вјерност бијелој боји галеба – боји наде, зеленој алоји – боји расположења, до нијанси плавих даљина, Костић супротставља жуту боју канделабра, боју зависти. У реченичном склопу Костићеве поезије, жуто је боја туге која чека свој моменат до оне тамнозлатне, која је инкарнација божје милости у златним тоновима. Вјечни путник, неко ко је умιο да чека и да се нада, правазилазећи животне недаће, које је успио инфилтрирати кроз поетско казивање, Костић је као мало ко у нашој поезији предочио теорију аутотерапије кроз сублимацију мора. Свој нагон за младошћу, жалом за прошлим временом, Костић је нагонски скретао са са примарног објекта (прошлост) на објекат вишег реда (море).

Прималац Костићеве поезије осјећа освајање субјекта (писца) од стране објекта (мора). У једном моменту, у тачки средишњег просторног и прималачког плана, осјећа се да је објекат испитивања и прималачког плана, умакао као аналитичка структура коју треба освојити, већ постаје медијатор између ствараоца и читаоца. Разлоге овог тумачења проналазимо у свим стиховима, јер се субјект (писац) не труди да разумије предмет испитивања, не улази у скуп односа који га чине (цјелина, дјелови, односи између цјелине и дјелова, однос међу самим дјеловима). Субјекат је супротстављен објекту и налази се на једном крају хоризонтале, препуштајући други крај те равни примаоцу. Прималац бива лишен субјектових корелативних односа унутар објекта, јер његов простор освајања (море), који је истовремено и објекат, чини непрегледну ширину у еху простора безвременске димензије.

Простор освајања примаоца се шири и на овај начин артефакт путује тим простором освајања, тј. морем до примаоца. У овом случају, прималац није активни судионик у догађању дјела, али је простор освајања (море) пренио примаоцу битне компоненте артефакта, не само у реченицу већ и оно што је претходило њеном и омогућило јој феноменолошке аспекте.

Душан Костић није тежио да својом поезијом удовољи потребама публике, како је већ наглашавао Сартр, и није тежио да текст подреди историји књижевности, или да га херметички дилтајски одреди.

Он је, свакако, на свој начин изградио семантичку аутономију текста и пружио нам Јаусов „хоризонт очекивања”. Костићев субјекат кореспондира са објектом (морем) до читалачке публике, а у оквиру хоризонта. Бесједа пишчева преноси се морском површином до примаоца. Иако је у овој теорији Костић одступио од уобичајене схеме (изостављен је осјећај за примаочев укус), *изостављен* прималац, остаје схема писац-текст-прималац. Костић је успоставио сјајну кореспонденцију са читаоцем преко артефакта, односно његовог главног и јединог мотива – мора – које је преузело функцију медијатора.

Посебност Костићеве поезије јесте димензија значења – денотација и она која се ствара из односа са другим знаковима – конотација.

Ријечи у Костићевој поезији: море, хрид, архипелаг, мјесечина, залив, лађа, у процесу денотирања означавају основно или дословно значење. Посебност његове поезије лежи управо у конотативном значењу наведених примјера, попут оних гдје неки имају конотативно значење самог пјесника:

– *Нейознаї архийелаї* у смирају тамнозлатном

– *Понижен залив, зрело море, остїрво* једно

Или конотација нељубљене драге *набрекле лађе*.

Управо је конотацијама Костић створио неограничен број комбинација, иако се релативно у њима појављује тек ограничен број ријечи. Конотативна значења предуприједила су вокативност мора – медија и допринијела хомогенизацији медијаторског чина.

Својим конотацијама Душан Костић примакао се изјави Ролана Барта да *појаве коноџације још нису системски изучене, али будућности свакако припада линџивисџици коноџације, јер друшџиво, џолазећи од џрвої сџџеме којим џа снабџјева језик у ужем смџлу, неџрекидно развија сџџеме друџџејеної смџла...*

Са семиолошког становишта, по Аристотелу имамо функцију ознаке и рашчлањујемо *мџсао, џричу и каракџер*. С обзиром на то да карактер не постоји у лирским пјесмама, код Костића уочавамо сљедеће: *мџсао, сџџих и море као каракџер*. Море се у Костићевој поезији јавља као дио мисли, осовина стиха, медијски карактер, а опет у улози мимезиса. Овдје је истовремена поставка мора-теме, мора-медија и успостављена је интересантна дихотомија појмовних парова:

– *море у служби садржаја и форме* (јер и Костић је ослобођен форме стиха);

– *море у служби садржаја и израза* (морским плаветнилом, дубином, претворном водом).

Имамо, дакле, ѿјомвни ѿар: Означено и Ознака.

На ово надовезујемо Ингарденову концепцију слојевитости коју најлакше доводимо у везу са семиологијом. Слој звучања и слој значења у међусобном односу испољавају се као *ознака и означено*.

Све боно, све горко по души копа и гази
Док поноћ слази
Мир да пољуби у тами.

Или

Палило их је вече. Видјели су жену,
Горку на гребену. Изгребену.
Палило их је вече. Вече југа
Нејасна туга.

И слој звучања и слој значења служе да се њима означи трећи слој, слој приказаних предметности, а Костић управо то и ради.

У слоју схематизованих аспеката, поново сусрећемо море у дихотомији ознаке и означеног.

Слиједом наведеног да се закључити да је море у поезији Душана Костића много више од вокацијског медија. Оно обједињује поетику и феноменолошку концепцију, уз констатацију да и предметни свијет у поезији Душана Костића има ширину већу од Аристотеловог *mithosa* и *ethosa* (прича и карактер), а истовремено је близак ширини Ингарденова поимања *ајмосфере* и ситуације.

Сам чин организације текста унутар строфе води се двама принципима: чињенице текста иду смјером истраживања смисла поруке – у *хоризонтали*:

Жалићу горко, само што сам био
Што сам био и отпловио као сјена;
Али неће ме наћи улица више
Ко онда, на мосту, над Савом
Тужна и потуљена.

Док у *вертикали* слиједимо Де Сосирове *синѿајмајске* и *асоцијативне* чињенице:

Модро је и море расте
 Уз хриди пепељасте
 Њишу се звоници плави
 И плави се вјетар јави
 Куд ли то урањам? Јао,
 У модро сам залутао...

... а не изостају ни *йарадиџмајске* чињенице:

Чекам на вулкан што зрије
 Дубоко у тавнилу мене
 Да потресе, да разнесе мене

Чекам на кап висина,
 Да заблистају крљушти, замодри мјесечина...

Оваква изражајна супстанца, као и његова варијанта у стандардном језику с необичном формом, изазива естетски ефекат. У овим парадигматским односима Костић је изградио енергију поетског стваралаштва, јер је супротности и различитости повезао јединственом материјом и објашњењем на много начина – морем.

У феноменолошком смислу, Костић представља слојеве кроз утврђене диктате којима акцентује свој егземпларан филантропизам. Тумачећи свој пјеснички процес, казао је: „Покушавам да домамим ту неизвјесну поетску птицу (која однекуд за мене треба да буде плава, сребрна, мјесечинаста)”. Плаво је боја даљине и недокучивости, плаво је боја суматраизма у непрекидном премошћавању опречности, градећи плаве мостове који спајају, попут *йољуица који сјаја обале*.

Његове пјесме сликају његов живот, стварност, доживљај, на једној страни, и душевно стање, расположење, немир душе, на другој страни. Остварен је паралелизам спољашњег доживљаја и унутрашњих стања, али и паралелизам расположења – смјењују се свјетло дана и морска дубина, тренутна радост и могућа нада, те жал и туга.

Ухваћен у мрежи ријетких бисера кроз пјену магловења, негдје на хоризонту, анапластично до метаморфозе, дизала се пјесникова душа у метаплазији његовог бића, ухваћеног у стихове.

